

DÜNYANIN EN İYİ BELLEKLERİNİN SIRRI

Devasa gotik pencereleri ve ahşap dekorasyonuyla bir bilim kalesini andıran Oxford Üniversitesi, geçtiğimiz yaz kapılarını dünyanın en iyi belleklerine açtı. “Dünya Bellek Şampiyonası” için bir araya gelen tam 34 katılımcı özellikle de görsel belleklerine dayalı geniş hafıza kapasitelerini birbirleriyle yarıştırdı. Şampiyonanın ardından, hafıza teknikleri medyada tekrar manşetlere taşındı, “akıl sırları” tartışıldı. Peki, süper bellekleri sıyan bu şampiyona hangi testleri içeriyor, bu yetinin ardında hangi sırlar yatıyor. Gelin, bu soruların yanıtını son şampiyonayı büyüteç altına yatırarak hep beraber arayalım.

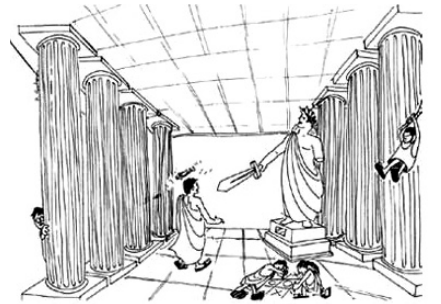
“Dünya Bellek Şampiyonası” isminden de anlaşılacağı gibi bir zekâ şampiyonası değil, yalnızca hafızayı sıyan bir organizasyon. Testlerden birinde, katılımcılara karıştırılmış bir deste iskambil kâğıdı gösterilip 5 dakika düşünme süresi tanınıyor. Bu 5 dakikanın sonundaysa kendilerine gösterilen iskambil kâğıtlarının sırasını en kısa sürede yeni bir desteye oluşturmaları isteniyor. Bugüne değin yapılan şampiyonalarda bu alandaki rekor 32.13 saniyeyle 29 yaşındaki bir İngiliz bir muhasebeciye ait. Genellikle yaşları 40’ın altında olan yarışmacıların en genci ise 12 yaşında. Altını tekrar çizmemiz gereken noktaysa çoğunun normal bir zekâ seviyesine sahip oluşu. Daha açık bir ifadeyle, süper bellekler zeki beyinler anlamına gelmiyor. Çünkü yarışmacıların sahip oldukları hatırlama gücü herkesin eğitilerek sahip olabileceği bir takım püf noktalara dayanıyor. Bu püf noktalardan birini paylaşan süper bellek Ed Cooke çektiği her üçlü iskambil kartını bir özne, nesne ve fiille eşleştirdiğini ve bu üç kartı zihninde birlikte tutarak bir cümle düzeni içerisinde hatırlayabildiğini söylüyor. Örneğin, çektiği ilk üç kart sinek 5’li (Sinem), kupa 7’li (kardeşlerine), maça 10’lu (şarkı söylüyor) olsun. Her bir üçlü kart için zihninde ör-

nektekine benzer imgeler oluşturan Cooke, daha sonra her bir imgeyi de bir mekân haritasına oturttuk bu mekândaki yolların farklı noktalarıyla kodluyor. “Sinem kardeşlerine şarkı söylüyor” imgesi yolun başındaki otobüs durağıyla kodlanmış olsun. Bunun gibi her bir üçlü karta ait imgeyi mekânsal ilişkilerle eşleştiren Cooke, iskambil destesindeki kartların diziliş sırasını hatırlayacağında aklında bu haritayı canlandırarak zihninden ilk önce kritik noktaları daha sonra özne, nesne ve yüklemden oluşmuş cümle yapılarını ve son olarak da kartların grup ve numaralarını çağırıyor.

Cooke’un bizlere fışıldadığı bu püf nokta, yarışmacıların niçin görsel belleklerini kullandıklarını açıkça gözler önüne seriyor Çünkü bilim insanlarınca büyük merak uyandıran bu süper bellekler beyin görüntüleme teknikle-

riyle inceleme altına alındıklarında, gizlerini ele veriyorlar. Verilen testler sırasında, bizlerden farklı olarak bellek şampiyonalarının sağ arka hipokampus beyin bölgelerinin aktif olduğu

Romalılar, hatırlayacakları uzun listeleri zihinlerinde her bir söz öbeği için imge oluşturup, bu imgeleri de koridorlardaki belli noktalarla beraber kodlayarak hatırlıyorlardı. Örneğin, resimde elinde kılıç tutan heykel 528 gibi bir üçlü sayı dizisini temsil ediyor olabilir.

gözlemleniyor. Ed Cooke'un, zihninde bir mekân haritası ve her bir üçlü karta dair anlamlı bir imge oluşturduğu göz önünde bulundurulunca bu bilgi büyük bir anlam taşımaya başlıyor. Çünkü beyindeki sağ arka hipokampus bölgesi de görsel bellek ve mekânsal yön bulma yetileriyle ilişkili. Cooke'un tüm testlerdeki başarısı aynı tekniğe dayanıyor. Örneğin, çok haneli bir sayı dizisi hatırlayacağında, zihinde öncelikle bu diziyi üçlü gruplara ayırıp, her bir grup için farklı bir imge oluşturuyor. 227, "Shirley Horn sigara içeriyor" imgesiyle eşleştirilmiş olsun. 168 ise, "Annem çiçek suluyor". Daha sonra, önüne "22716843028956743" gibi bir sayı dizisi verilip hatırlaması istendiğinde, kodladığı gruplardaki imgeleri ve sıralarını hatırlayarak sayıları kendilerine ulaşıyor.

Kritik sorumuz şu: Bellek atletleri zihinlerinde anlamlı imge dizileri bile oluşturuyor olsalar bu dizileri hatırlayabilmek de hiç kolay değil. Peki, bunu nasıl başarıyorlar? İşte, oluşturdukları hayali mekân haritası, onlara bu zor görevde yardımcı oluyor. Bu zihinsel mekân haritaları genellikle tanıdıkları, iyi bildikleri bir yere ait oluyor. Örneğin, yaşadıkları mahalle olabilir. Daha sonra, her bir üçlü gruba ait görsel imgeyi bu mekândaki bir yerle eşleştirmeli kodluyorlar. Cooke'un kullandığı bu teknik, aslında geçmişte oldukça eskilere, Eski Yunan'a dayanan bir yöntem. Yunanlı şair Simonides, pek çok konuğun davetli olarak katıldığı görkemli ak-

Dünya Bellek Şampiyona'sında katılımcılara bir deste iskambil kâğıdının karışık dizilimi gösterilip, daha sonra bu dizilimi yeni bir desteyle oluşturmaları isteniyor.

şam yemeklerinde masada oturan her bir konuğun kim olduğunu gözlerini kapatıp konuk listesinin masaya oturma planını zihninde tekrar canlandırarak hatırlıyordu. Simonides'in keşfini yaptığı değerli bilgiyse, imgeleri ve mekânsal bilgileri hatırlamada aslında ne kadar da başarılı olduğumuzdu. Evrim psikologlarının bu başarıya dair anlamlı bir açıklamaları bulunuyor. Büyük olasılıkla bu yeti, atalarımızın yedikleri son yemeği nereye koyduklarını hatırlamaları ve mağaraya dönüş yolunu bulabilmeleri için hayatsal öneme sahipti. Bu nedenle de imge ve mekân bilgisi bizlerde de halen bu denli kuvvetli bir şekilde varlık sürüyor. Simonides'in bu keşfinden sonra adına "lokal teknik" denilen bu yöntem uzun ve karmaşık konuşmaları hatırlamak için Eski Yunan'da sıkça kullanıldı. Ancak günümüz dünyasında telefon numaraları cep telefonlarında, bilgiler internetteki arama motorlarında hazır bulunduğu, böylesi bir yöntemle çok da ihtiyaç duyulmuyor. Tabii, Dünya Bellek Şampiyonaları dışında...

Her ne kadar bir takım eğitimlerle püf noktaları kapıp bu gibi şampiyonalara hazırlanmak bir hayal olmasa da, kimi insanlar hiçbir ek çaba sarf etmeden de zor, hatta ku-

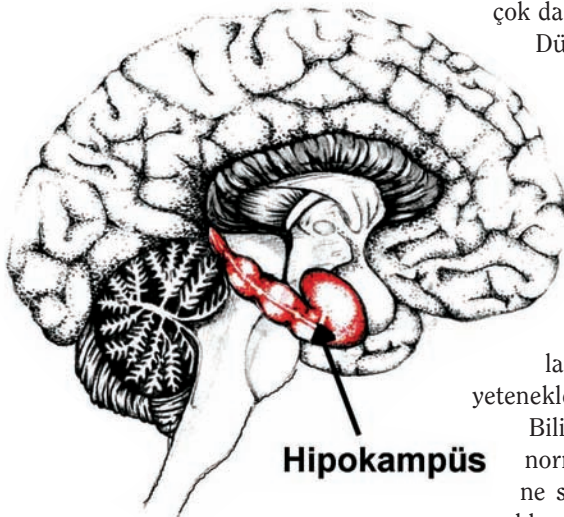
lağa olanaksız gelen hafıza yetenekleri ortaya koyabiliyorlar.

Bilim insanları, bu nedenle de normalüstü hafıza yeteneklerine sahip kişileri iki farklı başlık altında topluyor. Stratejistler bahsettiğimiz teknikleri çalışıp, kendilerini bu alanda geliştiriyorlar. Doğal yeteneklerse hiçbir eğitim prog-

ramından geçmeden, stratejistlerle aynı başarıyı yakalayabiliyorlar. Üstelik çoğu kez, daha kısa zaman dilimlerinde ve kolayca... Bugüne değin gelmiş geçmiş en ünlü doğal süper bellek 1920-1950 yılları arasında araştırmaya alınan Rus gazeteci Shereshevski. On yıllar önce okuduğu sayfalarca metni, sayı dizilimlerini, anlamsız harf öbeklerini kolayca hatırlayabilen Shereshevski'nin belleğinin bilinen bir sınırı olmadığı belirtiliyor. Shereshevski için en büyük sorunsu unutamamak. Yıllarca en küçük ayrıntılarına değin her şeyi hatırlayan Shereshevski, sonunda anlamsız bilgileri unutulmaması için en büyük sorunsu unutamamak. Yıllarca en küçük ayrıntılarına değin her şeyi hatırlayan Shereshevski, sonunda anlamsız bilgileri unutulmaması için en büyük sorunsu unutamamak. Yıllarca en küçük ayrıntılarına değin her şeyi hatırlayan Shereshevski, sonunda anlamsız bilgileri unutulmaması için en büyük sorunsu unutamamak.

Kısacası, bir takım teknikler kullanılarak her yıl onlarca kişi, dünyanın en iyi belleği olduğunu kanıtlamaya çalışıyor. Ancak deneysel psikologlar, bu tekniklerin hiçbir üst düzey düşünme ve kavramlar arasındaki gizil ilişkileri ortaya koyabilme yetisi gerektirmediklerinin altını çizerek uyarıyorlar: Bu teknikler yalnızca hafızayı geliştirebilir. Ancak zekâ seviyesini arttırmaz.

İnci Ayhan

Süper belleklerin performansları sırasında beyindeki hipokampus bölgesi aktive oluyor. Bu bölge görsel bellek ve mekânsal yön bulmada etkili bir beyin bölgesi.

Kaynak
Discover, Nisan 2006